

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate, de
Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non
Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

§. II. Præcipuæ objectiones solvuntur

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78232)

non cadat sub lege aeterna, prout est regula voluntatis creata, ac proinde in ordine ad nos, negatur. Igitur lex aeterna potest dupliciter considerari: vel ut est ratio divina voluntatis, quae regulatur actus ipsius Dei in productione & gubernatione creaturarum; vel ut medio dictamine rationis participatur in nobis, & applicatur ad regulandum actus nostros, prout à nobis liberè exercentur. Primo modo sub illa cadunt omnia quae sunt in rerum natura, sicut omnia cadunt sub providentia & voluntate divina; secundo autem modo ea solum cadunt sub illa, quae cadunt sub hominis potestate, secundum quod de illis ratio dicitur esse ab homine facienda, vel non facienda: & quia de indifferentibus secundum se nihil dicitur, ideo prout sic non cadunt actu sub practica lege, atque adeo ex habitu ad illam non recipiunt aliquam speciem moralitatis.

DISPUTATIO III

De principiis Moralitatis.

Ad eandem quest. D. Thomae.

Tria assignat divus Thomas art. 2. 3. & 4. hujus quaestionis 18. moralitatis principia; nempe objectum, circumstantias, & finem, de quibus breviter hic agendum est.

ARTICULUS PRIMUS.

An prima & specifica Moralitas in actibus humanis ex objecto desumatur?

Objectum non sumitur hic communiter, & in tota sua latitudine, pro omni quod obicitur voluntati; sic enim comprehendit etiam finem & circumstantias, cum omnia ista à voluntate attingantur; sed sumitur proprie & strictè, pro eo scilicet quod primo & per se obicitur actui, & ab eo attingitur; quo pacto distinguitur à fine, & à circumstantiis, quae secundario tantum & ex consequenti ab actu morali attinguntur. Hoc praemissis; pro resolutione difficultatis propositae, sic

§. I.

Conclusio affirmativa statuitur.

Dico igitur, primam & specificam actuum humanorum moralitatem sumi ex objecto, non quidem in esse rei & physice, sed in esse morali, & ut consonat, vel dissonat rationi, considerato.

Probatür prima pars ratione D. Thomae hic art. 2. Sicut in naturalibus prima & specifica bonitas rei naturalis sumitur ex forma, quae dat illi speciem; ita in moralibus prima & specifica bonitas moralis attendi debet ex forma, quae dat speciem actui humano; sed objectum se habet ut forma dans speciem actui morali: Ergo ab eo sumitur prima & specifica bonitas moralis in actibus humanis. Minor probatur: Omnis motus &

via ad terminum, respicit ipsum tanquam propriam formam; quia comparatur ad eum veluti potentia ad actum, & sicut determinabile ad determinativum: Sed actus est essentialiter via & tendentia ad objectum; Ergo &c. Quod diximus de bonitate, dicendum est etiam de malitia: sicut enim in naturalibus primum malum est, si res gentis non consequitur formam specificam, puta si non generetur homo, sed aliquid loco hominis: ita primum malum in actionibus moralibus est, quod est ex objecto; subdit S. Doctor ibidem.

Confirmatur: Actus moralis est essentialiter respectivus, nedum in esse naturae, sed etiam in esse moris: Ergo debet sumere primam suam moralitatis speciem ab eo quod primario respicit: Sed primum quod respicit, tam in esse physico, quam in esse moris, est objectum; circumstantias enim attingit secundario tantum & ex consequenti: Igitur sumit primam speciem moralitatis ab objecto.

Quod autem (probatür secunda pars conclusionis) eam non sumit ab objecto in esse rei, sed in esse moris considerato, patet: quia diversi actus voluntatis, quorum unus est bonus, & alter malus, possunt ferri in idem objectum in esse rei & entitativo: nam eadem pecunia v. g. potest esse objectum fortis, & restitutionis; idem cibus objectum gulae, & temperantiae; eadem femina matrimonio conjuncta objectum adulterii, & alicuius conjugii; quemadmodum in scientiis eadem conclusio, ut attingitur & demonstratur per diversa media, pertinet ad diversas scientias; unde sicut unitas specifica scientiarum sumitur ab objecto, non in esse rei, sed in esse scibilis spectato; ita prima & specifica actuum humanorum moralitas est ex objecto, non in esse rei, sed in esse moris, & ut consonat vel dissonat recte rationi, considerato.

§. II.

Principales objectiones solvuntur.

Plures tamen ac difficiles contra hanc conclusionem fieri solent instantiae. In primis obicitur: Actus humanus debet sumere primam suam moralitatis speciem ab eo quod primo respicit: Sed primum quod respicit est finis, objectum enim est volitum propter finem, ac proinde finis est prius volitus: Ergo actus humanus primam suam moralitatis speciem non accipit ab objecto, sed à fine. Unde S. Thomas hic art. 6. & supra qu. 1. art. 3. docet actus morales sumere speciem ex fine.

Respondeo, primum quod actus humanus respicit, esse quidem finem operis, qui dicitur finis intrinsecus, & coincidit cum objecto, non verò finem operantis, qui dicitur extrinsecus. Ratio est, quia tendentia ad hunc vel illum finem operantis accidit actui humano, & esset idem quamvis in illum non tenderet; cum tamen ordo ad finem intrinsecum insit illi per se & invariabiliter; ut patet cum quis vult dare eleemosynam ad satisfaciendum pro peccatis; volitioni enim dandi eleemosynam, secundum se sumpta, accidit ordinari ad satisfaciendum, & esset eadem ablatà hac ordinatione; tendentia verò ad ipsam eleemosynam honestatem tantum ad finem intrinsecum; ita inest illi per se, ut eà sublatà evanesceret. Unde quando D. Thomas locis citatis docet actus humanos seu morales sumere speciem à fine, loquitur de fine

sine operis, qui convertitur cum objecto, non vero de fine operantis, qui ab ipso distinguitur. Aut si loquatur de fine operantis, per actum humanum intelligit ipsum actum imperantem, qui finem ut proprium immediatum objectum respicit. Vel etiam dici potest, ipsum loqui de actibus imperantis formaliter & reduplicative quod tales sunt: illi enim sub hac formalitate & reduplicationse tempore specificantur à fine, sicut & ipse actus imperans. De quo fuse disputat sequenti art. 7.

Obijcies secundò: Dantur actus boni ex sua specie, qui nullam habent bonitatem ex objecto, sed solum ex fine ad quem ordinantur: Ergo prima & specifica bonitas actuum humanorum non sumitur ex objecto. Consequenter patet, Antecedens probatur in actu fortitudinis, qui ex proprio objecto, quod est tolerantia passionis aut mortis, nullam habet bonitatem, nisi si adjungatur finis extrinsecus alterius virtutis perfectioris, v.g. fidei aut iustitie, ut docet idem D. Thomas 2.2. qu. 124. art. 3. Idem patet in actu virginis, cuius propria bonitas sumitur ex fine religionis, qui est cultus Dei, ad quem ordinatur per votum, & ideo teleologico, & cessante tali fine, virginitas non est specialis virtus, ut tradit idem Angelicus Doctor in 2.2. qu. 172. art. 3. ad 3.

Respondeo, negando Antecedens. Ad cuius probationem dicendum cum Cajetano 2.2. qu. 123. art. 7. actum fortitudinis habere suam bonitatem ab objecto proprio & immediato, quod est tolerare passionem aut mortem, non vero à fine operantis, nisi ad summum tanquam à conditione extrinsece connotata, sine qua huiusmodi objectum non esset bonum honestum. In quibus enim modis potest requiri finis bonus operantis ad actum bonum, nempe per modum rationis formalis ex parte objecti se tenentis, & per modum conditionis seu extrinsece connotati: tunc requiritur per modum rationis formalis, quando etiam eoposito objectum nullam habet bonitatem, præter bonitatem ipsius; ut cum aliquis vult ire in agrum ad acquirendam fructum, egressus enim ille ad agrum non aliam habet honestatem, præter eam quæ est in acquisitione valetudinis: tunc vero se habet per modum conditionis, seu extrinsece connotati, quando objectum ex propria materia specialem habet honestatem, præter honestatem finis, quam tamen non haberet absque illo vel alio simili connotato; & ita se habent sustinentia passionis aut mortis, & omnimoda abstinentia à veneris: quam vis enim neutrum istorum habeat absolute honestatem, nisi connotet aliquem honestum finem, ad quem ordinatur, ex hoc tamen quod huiusmodi finem connotet, habet ex propria natura honestatem distinctam ab honestate finis; sustinentia quidem passionis aut mortis, si sit propter fidem, aut iustitiam; abstinentia vero omnimoda à veneris, si sit ad vacandum rebus divinis, ex imperio religionis, & ex amore celestis contemplationis. Ratio vero à priori, ob quam finis imperantis se habet intercedam ut ratio formalis, interdum ut pura condicio, est quia objectum habet aliquando specialem difficultatem, quam ratio postulat vinci, & in qua vincenda non potest non esse specialis honestas pertinens ad specialem virtutem: interdum vero non est illa specialis difficultas. Utinamque patet exemplis adductis: nam in eo

quod est pati mortem propter fidem, & abstinere à veneris, ob amorem celestis contemplationis, est specialis difficultas, quam ratio postulat vinci, distincta ab ea quam habet confessio fidei, aut amor celestis contemplationis; at vero in egressu ad agrum per se loquendo non est difficultas specialis, quam ratio postulet vinci, distincta ab ea quæ reperitur in acquirenda valetudine.

Obijcies secundò: Actus indifferens ex sua specie, & bonus vel malus in individuo, habet primam bonitatem aut malitiam ex fine, vel alius circumstantiis; ex suo enim objecto est indifferens: Ergo primam & specificam moralitatem non habent omnes actus humani ex objecto.

Respondeo, Omnis variis solutionibus, respondeo primam & specificam actuum humanorum moralitatem desumi ab objecto, quando est de se bonum aut malum, sicque intelligendam esse nostram conclusionem: quando vero objectum non est de se bonum aut malum, sed pure indifferens, prima & substantialis moralitas actus desumitur à prima circumstantia, quæ determinat formaliter ipsum objectum ad rationem boni aut mali objectivè: unde tunc circumstantia non habet rationem pure circumstantiæ, seu accidentis respectu actus, sed transit quodammodo in rationem objecti moraliter specificantis.

Obijcies tertio: Actus exterior habet rationem objecti respectu interioris: Atqui actus interior non accipit suam bonitatem aut malitiam ab exteriori, sed potius bonitas & malitia actus externi sumitur à bonitate vel malitia actus interni: ut docet D. Thomas infra qu. 20. Ergo actus humani non desumunt suam bonitatem & malitiam ab objecto.

Respondeo concessa Majori, negando Minorè: nam actus internus specificatur ab externo, ut est in intentione: furtum enim v.g. ut apprehensum, movet voluntatem ad sui apprehensionem, & specificat volitionem furti, quam antecedit in ordine intentionis; e contra vero in executione furtum externum, ut emanat ab actu interno, participat malitiam ejus, & est illo posterior in executione. Neque vero est inconveniens concedere, quod actus externus & internus mutuo sibi communicent bonitatem aut malitiam, secundum diversas rationes, & in diverso genere causæ; & quod internus desumat illam ab externo, ut est in intentione, & ut à causa formali extrinseca, vel finali; externus vero, ut est in executione, eam ab interno in genere causæ efficientis participet.

Dices: Ex hac solutione & doctrina sequitur, actum saltem externum non desumere suam bonitatem aut malitiam ab objecto: si enim illam habeat ab actu interiori, à quo imperatur, non potest illam habere ab objecto, seu materia circa quam versatur.

Respondeo actum exteriorem, imperatum à voluntate, habere duplicem bonitatem aut malitiam; unam scilicet ex propria materia, circa quam versatur, v.g. furtum, & restitutio, ex re aliena ut subtrahenda, vel subijcenda possessioni proprii domini; & hæc bonitas aut malitia, nihil aliud est, quam habitudo proportionis, aut improprietatis ad huiusmodi materiam propriam, secundum quod cadit sub dictamine rectæ rationis; aliam, vero ab actu interiori, à quo imperatur; ex actu enim interiori imperante moralitas derivatur ad exteriorem;

Et iij pri-

prima dicitur moralitas objectiva, secunda formalis appellatur. Unde actus humanus, tam exterior, quam interior, desumit suam primam & substantialem moralitatem à suo proprio objecto; exterior quidem à materia circa quam versatur, quæ est proprium ipsius objectum; interior verbò ab ipso actu exteriori, quem tanquam proprium & immediatum objectum respicit.

14. Instabis, & dices cum Curiele, materiam, circa quam actus externus versatur, non esse ipsius objectum, sed illum, ut est in via & in fieri, habere pro objecto seipsum, ut est in facto esse: Ergo si actus exterior desumit moralitatem à materia circa quam versatur, eam non sumit ab objecto. Consequentia patet, Antecedens probatur primò: Si materia, circa quam actus externus versatur, esset illius objectum, sequeretur actum internum & externum esse duos actus in genere moris, eò quòd haberent diversa objecta. Secundò, res externa est circumstantia quæ actus humani: Ergo non est ejus objectum. Tertio, circa eandem materiam possunt dari actus externi distincti specie in genere moris, sicut furtum, & restitutio versantur circa eandem rem alienam: Ergo materia circa quam actus externus versatur, non est ipsius objectum.

15. Respondeo, negando Antecedens: objectum enim actionis externæ non est ipsamet operatio in facto esse, sed res illa quæ à tali actu, etiam considerato in facto esse, apprehenditur: v. g. objectum avari est pecunia, luxuriosi foemina, gulosi cibus, beati Deus, qui idcirco beatitudo nostra objectiva appellatur.

Ad primam probationem in contrarium, nego sequelam: quia actus interior habens pro objecto immediato actum externum, habet etiam consequenter pro objecto immediato rem externam, ut sic vel sic attingibilem in ordine ad rectam rationem; idem enim est velle actum, & velle ejus objectum, v. g. velle furari, & velle rem alienam invito domino, unde actus interior & exterior pro uno computantur in genere moris.

Ad secundam probationem, nego Antecedens: nam circumstantia quæd, non importat ipsam rationem formalem objecti, sed aliquam aliam ipsi accidentalem: sicut res aliena est objectum furti, quòd verò sit sacra v. g. est circumstantia quæd.

Ad tertiam dicendum, objectum actus externi esse ipsam rem ad extra, non materialiter & entitative sumptam, sed ut sic vel sic attingibilem in ordine ad rem rationem; eo modo quo dicitur in Phisica, terminum specificativum motus localis esse locum, non quomodocumque, sed ut attingibilem per talem vel talem viam: unde sicut idem terminus ut attingibilis per diversas vias potest terminare motus specie diversos, v. g. eadem media regio aeris motum sursum & motum deorsum, si unum mobile ad eam ascendat ex infima regione, & aliud à suprema usque ad ipsam descendat: ita pariter eadem res aliena, ut auferenda domino, & ut illi reddenda, actus furti & restitutionis specie diversos terminare & specificare potest.

16. Objicies quartò: Hic actus, *volo honestè & studiosè vivere*, non determinando in quo objecto, & in qua materia, sed generaliter, est determinata speciei; est enim actus singularis & determinatus in genere moris, ac distinctus

à cæteris actibus moralibus: Atqui talem specificationem, seu unitatem, ac bonitatem specificam non potest habere ab objecto, quia ejus objectum non est determinatum, sed communissimum; complectitur enim omnia objecta, & materias omnium virtutum, nec gaudet unitate specifica, sed tantum genericam: Ergo moralitas specifica actuum humanorum non desumitur ab objecto.

Mirum est quantum hoc argumentum Authores torqueat, & in quam varios dicendi modos eos dividat: sed his brevitate causa prætermittis, respondeo concessâ Majori, negando Minorem. Ad ejus probationem dico, quòd licet objectum istius actus, *volo honestè & studiosè vivere*, in esse rei, sive secundum rationem quæ, sit commune & genericum, est tamen unum specie in esse objecti formaliter, sive secundum rationem sub qua attingitur, eo serò modo quo objectum Metaphisicæ, scilicet ens reale, in esse rei est quid commune & analogum, in esse verò objecti, & prout subsistit rationi sua, est unum specie, sicut docent Philosophi, cum agunt de unitate specifica scientiarum.

Si autem quæras, quænam sit ratio formalis quæ & sub qua objecti talis actus?

Respondeo breviter, rationem quæ esse bonum honestum ut sic in communi & universaliter sumptum, rationem verò sua quæ esse honestatem formaliter & reduplicative quæ talis est, & prout à tali, vel tali honestate in particulari abstrahit: Quamvis enim honestè vivere sit quid commune & genericum, quatenus dicit absolute esse consonum rationi, sicque repetitur in objectis partialibus sub eo contentis; ut tamen dicit esse consonum rationi per se primò, est unum in specie atoma, quia esse per se primò consonum rationi, ita convenit illi conceptui communi, quòd non prædicatur de aliis objectis partialibus, quæ non sunt per se primò rationi consona, sed tantum secundariò, & in quantum participant rationem illam communem, ac distincti rationes particulares talis, vel talis honesti, putà justit, aut temperati, quæ virtutes justitiæ & temperantiæ specificant & distinguunt.

Laborant verò hic Authores in assignando habitum, qui prædicti actus sit principium: sed frustra, nam ad illum eliciendum nullus requiritur habitus; quia ad movendum bonum honestum naturale in communi, sufficit sola voluntas, quæ hoc ipso quòd est potentia appetitiva rationalis, suapte naturâ inclinatur in bonum consonum naturæ rationali ut sic, in quo ut tali nulla est difficultas: unde nisi descendatur ad aliquod bonum honestum particulare, in quo sit aliqua difficultas, ejusmodi est bonum in ordine ad aliud, non oportet ponere aliquem habitum in voluntate. Dicendum est igitur, hunc actum, *volo honestè & studiosè vivere*, si sit intra ordinem naturæ, procedere à voluntate sola; si verò extendatur ad bonum honestum, etiam supponere habitum gratiæ & charitatis, quia voluntas ex se est improporcionata ad actum supernaturalem. Et si quærat, quid sit dicendum de hoc actu, *volo turpiter vivere*? Respondeo illum actum non esse possibilem nisi ex motivo alicujus boni utilis aut delectabilis, quia nemo intendens malum operatur, unde sortitur speciem ex motivo seu effectu ad bonum illud particulare, ratione cujus eligitur turpitudinem in communi.